

Dr. Györkös Péter nagykövet ünnepi beszéde a Német Egység napja alkalmából

Albstadt, 2022. október 3.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Ünneplő Egybegyűltek! Kedves Thomas!

Köszönöm a meghívást, hogy Önökkel együtt ünnepelhetem ezt a jeles évfordulót! Ez a nap azért kapott helyet a német és az európai történelemkönyvekben, mert magyarok és németek felülírták a hidegháború igazságait. Ebből az is fakad, hogy – talán nem élek vissza a vendégjoggal – október 3. nem csak német ünnep. Nem csak a németek ünnepe. Ez Magyarország, a magyarok ünnepe is.

Az Önök Bundestag-képviselője, Thomas Bareiß meghívását örömmel elfogadtam, hiszen ez a nap nem csak a magyar-német kapcsolatokban, hanem az én hivatali pályafutásomban és magánéletemben is mérföldkövet jelentett és jelent. Thomas kifejezetten kérte, hogy osszam meg Önökkel mindazt, amit személyesen megéltem 1989 kora őszén. Ennek örömmel teszek eleget.

1990. október 3., Németország újraegyesítése történelmileg tekintve villámgyorsan ment végbe. Kevesebb, mint 13 hónap telt el ugyanis attól a naptól, amikor a Berlini Falból kiesett az első téglá. Azaz nem kiesett, hanem kiütötték. A magyarok. Magyarország területén. 1989. szeptember 11-én. Ami nem volt véletlen.

A magyar-német kapcsolatok ezeréves története egy különleges viszony gyűjteménye. Voltak nehéz fejezetei, álltunk közösen a történelem rossz oldalán, amiért meg is kaptuk a kijáró büntetést. Tegyük hozzá, hogy a második világháború során elkövetett bűnökért nem azonos módon bűnhődtünk. A lengyelek és a csehek azt kapták jutalmul, amit a magyarok és a kelet-németek büntetésül. A nyugat-németek azonban a történelem szerencsés térfelére kerültek. De erről majd később.

A különleges magyar-német viszony nem kezdődött romantikusan. A magyarok kalandozásai felrázták a német városokat, a Birodalom vezetőit, aminek 955-ben a Lechfelden a magyar hadak súlyos veresége lett a következménye. A magyarok bölcs vezetői, elsősorban Géza fejedelem, majd fia, István király stratégiai döntésre jutottak. István a koronát Rómából, a feleséget német földről, Bajorországból hozta Magyarországra. Ha tehát manapság itt-ott felteszik a kérdést, hogy hova is tartozik Magyarország, akkor a válasz erre 1022 éve megszületett – a keresztény Nyugat-Európához. És annak csak akkor nem volt része, amikor idegen hadak túlereje onnan erőszakkal kiszakította.

Ha az európai utazó Budapestről Brüsszelbe indul, Németországba az A3-as autópályán Passauban lép be, és az A4-es autópályán Aachennél lép ki. Passauban nyugszanak Szent István feleségének, Boldog Gizellának a hamvai. A Niedernburg Kolostor örök emléket állít barátságunknak és szövetségünknek. De nincs egyedül, hiszen a XIV. századtól áll a Karoling Európa emblémájának számító Aacheni Dóm oldalában a magyar kápolna. A búcsújáróhelyből történelmi emlékhellyé vált épület előtt látható Szent István szobra. Ennek alkotója az a Varga Imre szobrászművész, akinek Adenauer – de Gaulle alkotása a legendás kancellár rhöndorfi rózsakertjében tekinthető meg.

Ha valakinek ez nem lenne elég bizonyíték a különleges és mélyen európai kapcsolatra, az felkeresheti Warburg várát, a marburgi Erzsébet-templomot, a bambergi dómot, a Dürer-házat Nürnbergben. Ellátogathat Wittenbergbe, ahol több mint ezer magyar diák tanult Luther és Melancthon szárnyai alatt, és a diplomájuk és a híres *album amicorum* mellett azt a hitet és tudást is hazahozták, amely kulcsszerepet játszott a török megszállás és az ország három részre szakításának idején a magyar nyelv, a magyar kultúra, a magyar identitás megőrzésében. Néhány évszázaddal később innen, a mai Baden-Württemberg területéről indultak tízezrek, hogy a török megszállás alól felszabadított területeken letelepedve találjanak új hazát Magyarországon. Leszármazottjaik igen nagy hányadát 1945 után erőszakkal elűdözték, kitelepítették – nem utolsó sorban ide, Baden-Württembergbe. De az

elüldöztek tragikus sorsa is különvált aszerint, hogy valaki a nyugati zónába került-e, vagy az öt szállító utolsó vonatok a pirnai szürke laktanyába szállították-e őket.

Az elüldözés alól mentesülők a rendszerváltás után hazám megbecsült polgárai lettek. Magyarország élen járt a bocsánatkérésben és a lehetőségeinek megfelelő kárpótlásban. A 13 nemzeti és etnikai kisebbség között a magyarországi németek létszáma nő a legdinamikusabban. Már másodszer van direkt választott képviselőjük az Országgyűlésben. A német nyelvterületen kívül Magyarország az egyetlen, ahol az óvodától az egyetemig lehet német nyelven tanulni, ahol az egyetlen német nyelvű egyetem, az Andrássy Egyetem működik. A magyarországi németek mellé egyre több német egyetemi hallgató, és sok ezer vállalkozás érkezik hozzánk. A kereskedelmi kapcsolatok volumene meghaladta a 60 mrd €-t. A legnagyobbaktól a legkisebbekig élvezik a magyarországi telephely előnyeit. Magyarország már nem pusztán meghosszabbított munkapad. Egyre erőteljesebben innovációs és transzformációs telephely. Ezt leginkább Baden-Württemberg zászlóshajói tudják igazolni, legyen szó a Mercedesről, vagy a Bosch-ról. (Elismerem, más tartományokat is megnevezhetnék.)

A hidegháború első évtizedeiben a vasfüggöny hermetikusan elzárt minket egymástól. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc brutális leverése azonban a megtorlások mellett egy felismeréssel járt az elnyomók részéről, aminek a német történelemre nézve is messze ható következményei lettek. Az „átlagosnál” valamivel több szabadságot, mozgásteret kellett adni a magyaroknak, elkerülendő e rebellis nép ismételt lázadását. Ez a lassú, ellentmondásoktól terhes folyamat különleges helyé tette Magyarországot a keleti blokkon belül. A magyar viszonyokat két német definíció írta le a legtalálóbban: „*fröhlichste Baracke*” ill. „*Gulaschkommunismus*”. És az ebben rejlő lehetőségeket egyre több és több nyugat- és kelet-német ismerte fel és használta ki. A 80-as évekre Magyarország a legnagyobb német-német „*Treffpunkt*” lett. 1989 nyarán egy meleg hétvégén sok tízezer, egyes kalkulációk szerint akár százezer német is tartózkodott Magyarországon. A balatoni házak előtt általános képpé vált az egymás mellett parkoló Trabant és Mercedes. Szemük láttára fordult meg Magyarországgal a világ, ami törvényszerűen el kellett vezetessen oda, hogy a németek történelme is fordulatot vesz.

Engedjék meg, hogy az akkori történéseket személyes élményeim alapján idézzem vissza. Nem csak szakmai, de személyes okokból is meggyőződése, hogy az 1989-es események nem csupán a történelem, hanem az európai jelen és jövő részét képezik. Nekünk, magyaroknak és németeknek tudatában kell lennünk annak, hogy nélkülünk nem jött volna létre Európa újraegyesítése, és küldetésünk, hogy ennek az Európának az egységét megőrizzük akkor, amikor külső és belső kihívások, netán viták és konfliktusok sorával kell szembe néznünk.

Az 1989-es drámaian felgyorsuló, a Berlini Fal leomlásához vezető eseményeknek három főszereplője volt. Mi, magyarok. Önök, németek. És egy szovjet vezető, aki a közelmúltban hunyt el, és akinek temetésén egy nyugati vezető vett személyesen részt – Magyarország miniszterelnöke. A magyarok és a németek esetében az változtatott a történelem menetén, hogy mit tettek. Gorbacsov esetében pedig az, hogy mit nem tett.

A Magyarországot megszállás alatt tartó, a Németország megosztását betonba öntő Szovjetunió a 80-as évekre nem korrigálható válságba jutott. Ez kikristályosodott az elsőszámú vezetők gyors váltásában is. A katonai szolgálatomat töltöttem, amikor meghalt Brezsnyev. Pont a születésnapomon. A Brezsnyev-doktrina hatálya alá tartozó Magyarországon sikerült bizonyos alkohol mennyiséget bejuttatni a laktanyába, de azért a körülmények nem voltak ideálisak az ünnepléshez. Amikor 1983 nyaratól már egyetemi tanulmányaimat folytattam Moszkvában, többektől hallottam, hogy nagy titokban, de 1982. november 10-én Moszkvában is elég sok pezsgő fogyott. A helyzet ettől persze nem lett jobb. A Brezsnyev utódjaként színre lépő Andropov – aki történetesen az 1956-os magyar

forradalom idején budapesti szovjet nagykövet volt – már a pozíció átvétele során súlyos beteg volt. Azt, hogy nagy a baj, mi egyetemisták onnan tudtuk, hogy a Pravda rövid közleményben tudatta, a pártfőtitkár kisebb megfázása miatt nem tudott fogadni egy külföldi delegációt – történetesen a (nyugat)német Zöldek küldöttségét. Az Andropovot követő Csernyenko pedig már olyan állapotban vette át a pártfőtitkári posztot, hogy első nyilvános beszéde után – természetesen igen szűk körben – az orvosok arra kötötték fogadást, hogy ilyen állapotban életben tud-e maradni egy évig. Tizenhárom hónapig tartott ez az intermezzo.

Azt, hogy egy fiatal politikus kerül a Szovjetunió élére, két információs forrásból tudhattuk kellő bizonyossággal. Egyrészt onnan, hogy a moszkvai háztetőkön a nagy ünnepeken felsorakoztatták a Politikai Bizottság tagjainak fényképét. És ebben a sorban Gorbacsov képe egyre előbbre került. A másik kapaszkodó pedig az volt, hogy Gorbacsovot nevezték ki a temetési bizottság élére.

A történelem tragikus sorsú szereplőjeként Gorbacsov megpróbálkozott a lehetetlennel – és el is bukott. Igyekezett tenni azért, hogy az általa képviselt politikai rendszert túlélésre képessé tegye. Ennek mi, egyetemisták élveztük is bizonyos hasznait. A „glasznosztj” nyomán például már nem tépték ki a „Der Spiegel” könyvtári példányaiból a kényesebb cikkeket. És felénk, német szakos hallgatók felé fokozatosan elfogadóbb módon prezentálták Helmut Kohl kancellárt, aki a német imperializmus és revansizmus megtestesítőjéből vált fokozatosan tiszteletet érdemlő partnerré. A „peresztrojka” nagy eredménye pedig az volt, hogy akkortájt akár már heti három-négy alkalommal is tudtunk friss húst venni.

1988-ban hagytam el Moszkvát, és 1989 tavaszán, a katonai szolgálat maradékának befejezése után léptem diplomáciai szolgálatba. NDK referens lettem. Nem voltam boldog, mert egyetértettem azon kollégákkal, akik szerint ez a legunalmasabb relációk egyike. Mekkora tévedtünk.

A gorbacsovi reformok a Szovjetunió területén kívül hozták a leggyorsabb változásokat, elsősorban éppen a legvidámabb barakkban, Magyarországon. És Magyarországon vált világossá, hogy Gorbacsov legnagyobb teljesítménye nem az volt, amit tett, hanem az, amit nem tett. Nem avatkozott be, amikor 1989. június 16-án több százezer ember előtt hangzott el a Hősök terén a szovjet csapatok kivonásának követelése. A laktanyákban maradtak a szovjet katonák akkor is, amikor 1989. augusztus 19-én Sopronnál a Páneurópai Piknik szervezői órákra megnyitották a határt, és – Angela Merkel szavaival élve – 1961. augusztus 13. után a legnagyobb német exodus következett be, amelynek keretében közel 700 kelet-német távozott Nyugat-Németország irányába. És nem avatkozott be a szovjet hadsereg akkor sem, amikor Kohl kancellár arról tájékoztatta Gorbacsovot telefonon, hogy a magyarok rövid időn belül nemzetközi jogilag is meg fogják nyitni a határt az NDK menekültek előtt. Gorbacsov nem csak a Brezsnyev-doktrínát dobta sutba, de még azt is mondta a kancellárnak, hogy „a magyarok jó emberek”. (Erre talán indokolt emlékezni és emlékeztetni akkor, amikor a főszabály manapság a „Magyarországról rosszat vagy semmit”.)

Itt ismét személyes élmények alapján idézem fel az akkori eseményeket. Az augusztus 25-i gymnichi találkozó, és a már említett Kohl-Gorbacsov telefonszóló követő héten kaptuk az utasítást a határnyitás technikai-jogi előkészítésére. Nem tartoztam a döntéshozókhoz közeli körbe, de NDK referensként a nemzetközi jogi kollégákkal elő kellett készíteni azt a megoldást és azt a diplomáciai jegyzéket, amellyel Magyarország felmondhatja az 1969-ből származó, a Berlini Falat nemzetközi jogilag kiterjesztő kétoldalú megállapodást, és a hazájukba visszatérni nem kívánó NDK állampolgárokat kiengedheti olyan harmadik, őket befogadni kész ország irányába, amely kiutazásra egyébként nincs engedélyük az NDK hatóságoktól. Ez egyben annak a titkos jegyzőkönyvnek a felmondását is jelentette, amely arra kötelezte a magyar hatóságokat, hogy az illegálisan szökni próbáló NDK-s polgárokat tartóztassák le és szolgáltassák ki a kelet-berlini rezsimnek.

A politikai huzavona még eltartott néhány napig, amikor 1989. szeptember 8-án reggel érkezett az utasítás: a kész jegyzékbe kerüljön be dátumként 1989. szeptember 11., 00,00 óra, és délután kísérem az NDK budapesti nagykövetét a jegyzék átadására.

A nagykövet nem volt buta ember. Tudta, hogy mire számíthat. Amikor a kijáráshoz kísértem, három állítást fogalmazott meg. Elsőként azt, hogy Magyarország elárulta a baráti NDK-t. Ezt azért a kelet-németek döntő többsége nem így látta. Aztán felém fordulva azt mondta: „Péter, te Moszkvában tanultad a „német kérdést”. Tisztában vagy azzal, hogy amit most tesztel, azzal visszaállítjátok az 1961. augusztus 13. előtti állapotokat. Újra lesz rés a Berlini Falon. Újra lehetővé válik az exodus az NDK-ból, ami nem más, mint az NDK kivéreztetése” A nagykövetnek ebben mélységesen igaza volt. Lényegében Helmut Kohl is megelőzve ő mondta ki, hogy a Berlini Falból a magyarok ütötték ki az első téglát. No persze ezt nem meghatóvá és pozitív hangléjtésben tette. Volt egy harmadik állítása is, ami viszont súlyos tévedésnek bizonyult. Azt ismételte, hogy meglátjuk, rövid időn belül megvalósul a német újraegyesítés – de nyugat-német területen.

Ez teljesen másként történt. Alig néhány héttel a magyarországi határnyitást követően – aminek eredményeként a Fal november 9-i leomlásáig ca. 52.000 kelet-német távozott Magyarországon keresztül az NSZK-ba – megindult a drezdai és lipcsei polgárok demonstráció sorozata. A „*Mi itt maradunk*” zászló alatt vonulók a magyar területen nyitott rést egyre szélesebb kapuvá tágították. A németek saját kezükbe vették sorsukat. A kelet-németek elszántsága és Helmut Kohl következetessége alig 13 hónappal később Németország újraegyesítését eredményezte. Mi magyarok természetesen büszkéek vagyunk arra, hogy az ehhez vezető utat mi nyithattuk meg. Büszkéek vagyunk arra, hogy Helmut Kohl szavaival „a Brandenburgi Kapu alatt magyar a föld”. De én – ha tehetek egy erősen szubjektív megjegyzést – leginkább arra vagyok büszke, hogy a német újraegyesítés támogatottsága nálunk, magyarok körében volt a legnagyobb. Nagyobb, mint a németek körében.

Ma is vannak olyan aktív német politikusok, akik akkor ez ellen érveltek, manapság meg igyekeznek minket, magyarokat európaiságból kioktatni. Pedig egyáltalán nem volt véletlen, sőt sorsszerű volt, hogy az a bizonyos téglát Magyarországon került kiütésre. Ronald Reagan 1987. június 12-i, a Brandenburgi Kapu nyugati oldalán elmondott beszédében hangzott el a híres mondat: „*Mr. Gorbachev, tear down this wall!*”. Gorbacsov életművében – itt megismétlem korábbi állításomat – nem az a nagyszerű, amit tett, hanem az, amit nem tett. Nem bontotta le a Falat. Ezt nem tette, nem tehetette meg. De nem avatkozott be, sőt empátiát is mutatott akkor, amikor nem akadályozta meg, hogy ezt a magyarok megtegyék.

Az előzményekhez ugyanis nem csak az évezredes magyar-német barátság és különleges viszony tartozik hozzá, hanem a II. világháború és azt követő hidegháború történelme is. Sztálinnak nem volt terve Németország felosztására. Soha nem tudta eldönteni, mi a jobb: ha a Szovjetunió kihatározza a maga részét, vagy ha ilyen-olyan semleges státuszon belül igyekezhettek kiterjeszteni a szocialista modellt Németország nyugati felére is. Winston Churchill ennél fantáziadúsabb volt, és rendszeresen előállt újabb és újabb tervekkel. Ezek sorában volt egy, a Dunai Föderáció, azaz egy újonnan létrehozandó állam Bajorországból, Ausztriából és Magyarországból, amire a szovjet vezető hisztérikusan reagált. Sztálin sok mindent nem látott akkor még előre, de egyet igen: Magyarország sorsa meg van pecsételve, helye a vasfüggöny Moszkva felé néző oldalán van. Basta.

Egyébként Churchill már jóval a fultoni beszéde előtt, 1943-ban kimondta, hogy a szovjet hadsereg előrenyomulásával vasfüggöny ereszkedik alá, és nem tudni, mi történik mögötte. A vasfüggöny aztán 1945-ben le is ereszkedett a Balti-tengertől az Adriáig. Maradt rajta egy ajtó, egészen 1961. augusztus 13-ig. Ennek a résnek a bezárása pecsételte meg a kelet-berliniek sorsát. Ez sem volt előzmény nélküli. Ahogy a mi sorsunkat megpecsételte Jalta, úgy pecsételte meg a kelet-németek sorsát az 1961. júniusi

bécsi amerikai-szovjet csúcs, majd a „*three essentials*” megállapodás. Mert Kennedy akkor úgy ítélte meg, hogy „ugyan egy fal felhúzása nem lenne szép megoldás, de sokkal jobb, mint egy háború”.

Richard von Weizsäcker történelmi igazsága volt, hogy amíg a Brandenburgi Kapu zárva van, addig a német kérdés nyitva van. Márpedig a német kérdés megnyitását sem Keleten, sem Nyugaton nem igazán akarta senki. Szinte mindenki egyetértett Zsukov marsall megjegyzésével, hogy „maguknak is megvan a saját Németországuk, meg nekünk is. Hát nem ez a legjobb megoldás mindenkinek?”. 1966-ban Francois Mauriac mondta azt, hogy szereti Németországot. „Annyira szeretem, hogy elégedett vagyok, mert kettő is van belőle”. Ezt a gondolatot sokan ismételték 1989 őszén – de nem Magyarországon. Henry Kissinger is úgy vélte, nem halt volna meg elégedetlenül, ha életében nem valósul meg Németország újraegyesítése. A „Soha többé Németországot!” plakát előtt sorra vonultak fel ma is aktív német politikusok.

Magyarországon, a magyarok körében az tudatosult, hogy hazánk nem lehet szabad és nem lehet független mindaddig, amíg Németország megosztott. Kiemelt szerepünk 1989. szeptember 11-én véget ért. De kiűtöttük az első téglát. És – amit mi sem láttunk feltétlenül a maga teljességében előre – újra nyitottuk az 1961 óta betonba öntött „német kérdést”. Az újraegyesítéshez vezető úton a németek tőlünk kapták a legnagyobb támogatást. Innentől kezdve aztán már az atomhatalmaké és Helmut Kohlé volt a főszerep.

A hála, mint tudjuk, nem politikai kategória. Ráadásul éppen a történelmi felismerésből adódóan mi abból a meggyőződésből is segítettük a Fal leomlását és Németország újraegyesítését, mert ettől várhattuk a függetlenség és a minket Európában ezer éve megillető hely visszaszerzését. És a németek megtették azt, amire számítottunk, és amiért mi tartozunk köszönettel. Helmut Kohl nem csak a német egység kancellárja volt. Neki köszönhetjük, hogy a német egyesítéssel megkezdődött, majd a Schröder-Fischer kormány alatt befejeződött Európa újraegyesítése. Magyarország 1999-ben a NATO, 2004-ben az Európai Unió teljesjogú tagja lett. Egyenrangú Németországgal is. És ennek az egyenrangúságnak igyekszünk érvényt szerezni a mai vitáinkban is. Helmut Kohl a maga 193 cm testmagasságával minket, ahogy minden partnerét „*Augenhöhe*”-n szólított meg. Az a Helmut Kohl, aki nem esett a „vagy-vagy” csapdájába. Nem fogadta el, hogy Németországnak választani kell: integrálódik a nyugati szövetségi rendszerbe, vagy egyesül. Azt vallotta, és cselekedte, hogy ennek együtt, „is-is” alapon kell megvalósulni. Ez volt nekünk, közép-európaiaknak is a nagy történelmi szerencsénk. Csak kívánni tudjuk, hogy Európa és Németország mai vezetői is átlássák, az EU akkor lesz erős, egységes és sikeres, ha az Unió keleti felének „nyugatosítása” kiegészül a nyugati térfél „keletesítésével”.

Ezek a történelmi előzmények, tapasztalatok manapság halványulóban vannak. A „Magyarországról rosszat, vagy semmit” mediális és nem ritkán politikai hangulatkeltés nem csak tagadja, vagy elfedi a tényeket, de mára már egyfajta elidegenedési spirált is elindított. Mindezt akkor, amikor közös Európánk 1945 óta nem látott kihívásokkal néz szembe, amikor az összetartás és összetartozás az egyetlen eszköz és garancia arra, hogy ne legyünk kollektíven az új évszázad vesztesei.

És ki, ha nem mi, magyarok és németek tartozunk önmagunknak és Európának azzal, hogy bizonyítjuk és biztosítjuk az összetartozást. A Német Egység napja erre kötelez minket.

Hogy mekkora az elidegenedés veszélye, arra elszomorító példát tapasztalhattunk meg a nyár folyamán. A német közszolgálati rádió kiemelt hírben tette közzé, majd napokig az *on-line* felület vezető híreként prezentálta azt a friss „kutatási eredményt”, miszerint a magyarok 1989 szeptemberében pénzügyi ellenszolgáltatásért cserébe engedték ki az NDK menekülteket.

Éppen a szabadságomat töltöttem, de elképzelhetik, miért ütött szíven a hír. Amikor visszatértem Berlinbe, megtaláltam a szenzáció alapjául szolgáló „dokumentumot”. Ez nem lenne más, mint egy

Erich Mielke Stasi-vezér részére 1989. október 6-án készített feljegyzés, aminek alapjául egy csehszlovák titkosszolgálati jelentés szolgált volna.

Most akkor még egy személyes élményemet osztom meg Önökkel. 1989. október 6-7-én ugyanis Kelet-Berlinben tartózkodtam, az akkori magyar államfő kíséretében. Magyarországon a határ már majd négy hete nyitva állt. A kelet-német vezetés szemében mi voltunk a legnagyobb ámulók. Szövetségeseket kerestek ellenünk, amit meg is találtak a még demokratikus fordulat előtt álló Prágában és Bukarestben. A Berlin-Prága-Bukarest tengely azonban gyenge lábakon állt, hiszen Erich Honecker hónapok óta beteg volt. De orvosai mindent elkövettek, hogy október 6-ra annyira feljavítsák az állapotát, hogy házigazdaként levezényelje az NDK 40. születésnapját. Az ünnepségek október 6-án kezdődtek, ekkor jelent meg a nyilvánosság előtt Honecker, akinek jó kedvét a Stasi hírhedt vezére igyekezett erősíteni azáltal, hogy egy prágai kommunista titkosszolgálati forrás alapján kupeckedéssel vádolta meg az egyébként is ámulónak tartott magyarokat.

Ezzel együtt, mint a Varsói Szerződés és a KGST tagja, Magyarország is meghívást kapott a berlini ünnepségekre. Budapestről azonban már nem párt- és állami, hanem csak állami küldöttség érkezett az Elnöki Tanács elnökének, Straub F. Bruno akadémikusnak a vezetésével. Az államfőt kísérő delegációnak referensként, protokoll munkatársként és tolmácsként is tagja lettem. Ott voltam, amikor a Schönefeldről érkező konvoj végighajtott a Gorbi-mánia nyomaitól zászló- és transzparens hulladékhegyekbe fulladó kelet-berlini utcákon. (Tudjuk, a Gorbi-mánia szinte automatikusan az NDK politikai rendszerének kritikájaként került értelmezésre. Kurt Hager már 1987 áprilisában úgy értelmezte a „Stern” magazinban a gorbacsovi reformokat, hogy „attól, hogy valaki áttapétázza a lakását, azt nekem nem kell utánozni”.) Ott voltam az Unter den Linden dísztribünjén a fáklyás felvonulás alatt, a másnapi katonai díszszemlén, majd a *Palast der Republik* összes termében tartott grandiózus ünnepségen. Szemtanúja voltam annak, hogy Honecker, Jakes és Ceausescu milyen intenzitással próbálják meggyőzni Gorbacsovot, hogy most már aztán avatkozzon be Magyarországon.

Gorbacsov ezt nem csak nem tette meg, de alig félreérthető módon helyre tette a kelet-német vezetést. Arról vita van, hogy pontosan hol és miként hangzott el a híres mondat: „Aki későn érkezik, azt az élet megbünteti.” A teremben eredetiben, oroszul hallgattam a beszédet, ilyen mondatra ott és akkor nem emlékszem. Azóta az tűnik a legvalószínűbbnek, hogy Gorbacsov egy tolmácsolási fordulat keretében vált e mondat gazdájává, és ez a mondat úgy hangzott el, hogy „veszélyek arra várnak, akik nem reagálnak az életre”. Egyébként ha elolvassuk az október 7-i beszéd hivatalos verzióját, az elég egyértelmű, milyen alapállásból közelített a honeckeri rezsimhez.

Gorbacsov azonban mondott egy mondatot, ami a hivatalos beszédben is szerepel, és ami számomra akkor a legfeltűnőbb volt. Azt, hogy az NDK sorsáról nem Moszkvában, hanem Berlinben fognak dönteni: „Azok a kérdések, amelyek az NDK-ra vonatkoznak, nem Moszkvában, hanem Berlinben kerülnek eldöntésre.” Amíg a magyarországi határnyitás úgymond lokális, bár kétségkívül globális hatásokkal járó esemény volt, a „német kérdés” németekre bízása az 1945 utáni Európai történetének, sőt a világtörtélemnek is tényleges fordulópontját jelentette. Gorbacsov Berlinben is szakított a Brezsnyev-doktrínával. Egy elemző szerint ez maga volt a „Sinatra-doktrina”: „*I did it my way.*” És a kelet-berliniek, a lipcsei és drezdai polgárok éltek a lehetőséggel.

Az idős magyar államfő több okból sem érezte jól magát az „ünneplő” tömegben. Természetesen nem lehetett nem észrevenni, mennyire kinéztek minket a társaságból. Másrészt volt egy személyes indoka, mivel a felesége beteg lett, és sietett volna vissza Budapestre. Folyamatosan elküldött a helyi protokollhoz azzal a kérdéssel, hogy mikor indulhatunk, mikor szállhat fel a magyar különgép. A válasz mechanikus volt: amíg Gorbacsov elvtárs itt van, addig senki nem megy sehová. A logikus kérdésre,

hogy de mikor távozik Gorbacsov elvtárs, a válasz az volt, hogy legkorábban éjfél után. Gorbacsov alig 8 óra után, az előételt sem befejezve sietve távozott. Így rögtön utána a magyar delegáció is.

Éjfél előtt már a budapesti lakásunkban voltam, ahol akkortájt már tudtuk nézni a német magán tévék műsorát. Órákon át ott ültem a TV előtt, amint mutatták a sokkoló képeket a *Palast der Republik* túlsó, déli oldalán zajló demonstrációt, az azzal szembeni brutális rendőri fellépést. A keletnémetek aznap éjjel végérvényesen széles ajtót nyitották a magyarok által a Brandenburgi Kapun nyitott rést.

Nem voltam a politikai döntéshozatali kör része. De azt állíthatom, hogy ezen csehszlovák titkosszolgálati jelentéssel szemben minden szemtanú, köztük Helmut Kohl és Hans-Dietrich Genscher erősítették meg, a magyar határnyitásért a magyarok nem kértek, és nem kaptak ellenszolgáltatást. Azaz kaptunk - az európai egyesítést. Én jobban hiszek Helmut Kohlnek, mint a német közszolgálati rádió szenzációs hírében hivatkozott kommunista titkosszolgálati jelentésnek.

E miatt hiszek abban is, hogy a magyarok és németek megértik és megérik 1989. szeptember 11., ill. 1990. október 3. üzenetét. Közösen írtunk történelmet, és közös a felelősségünk a jövőt illetően is.

Magyarország, a magyarok 1989-ben (is) kimondták a kimondhatatlant. Ahogy ilyenre volt példa korábban, és lesz még példa a jövőben is. Ez nem mindig magától értetődő, nem mindig könnyen befogadható. Mi nem állunk készen arra, hogy csak egy dimenzióban lássuk a világot. A kontinens nyugati feléről érkező kimondhatósági határokat nem fogadjuk el. 2015-ben például szinte senki nem értette, miért épít kerítést a kerítésbontó Magyarország. Évekbe tellett, sőt még sokáig fog tartani annak elfogadtatása, hogy mekkora és mi a különbség a saját nép ellen emelt vasfüggöny, és a saját polgárok és az európai integráció két legnagyobb vívmányát, a Schengeni rendszert és a belső piacot védő határkerítés között. Kimondjuk, hogy a tagállamok által az Európai Unióra nem átruházott hatáskörök esetén ragaszkodunk nemzeti pozícióinkhoz, legyen szó a bevándorlásról, a társadalompolitikáról, a családról, a gyermeknevelésről. Nálunk a családpolitika alapszabályai megegyeznek azokkal, amelyek 2017 júniusáig Németországban érvényben voltak. Ha tetszik, vállaljuk, hogy konzervatívok vagyunk. Roger Scruton filozófus szavaival élve: „Azért akarunk megtartani létező dolgokat, mert azok vagy önmagukban jók, vagy legalábbis jobbak, kedveltebbek, megbízhatóbbak, mint a lehetséges alternatívák”.

Kimondjuk, hogy befogadjuk azon menekülteket, akik számára mi vagyunk az első biztonságos ország, de minden más migránsnak, szükségét szenvedő embernek az ő hazájában, régiójában, „*vor Ort*” fogunk segíteni, mert nem importálhatunk az EU területén megoldhatatlan problémákat, hanem sokkal inkább a segítséget kell exportálnunk. Mi ki merjük mondani, hogy az EU még gazdag, de gyenge, és belső ideológiai viták helyett saját szuverenitásának erősítésére kell fókuszálni, ami a saját határainak védelmétől a versenyképesség megőrzéséig számos feladatot kínál. E szellemben védik rendszeresen a magyar harci gépek a balti államok légterét, katonáink külföldi missziókban balkáni, vagy afrikai országok stabilitását. Van elég külső kihívás, miközben mégis oly sokan előszeretettel belül keresik az ellenséget. Pedig ha magunk is európaiak vagyunk, és azok vagyunk, akkor eleve nem lehetünk saját magunk ellensége.

Mi hisszük, hogy „*das Auto*”-nak nem csak múltja, de jövője is van. Nálunk nem csak autógyárak, hanem egyre több hadiüzem is kinő a földből, amelynek alapjait – jó megérzésből – jóval az ukrain háború kitörése előtt fektettük le. Mi nem vesszük le a könyvespolcra a Winnetou regényeket. A sváb háziasszony jó tanítványként kimondjuk, hogy nem akarunk adósság uniót, mert nem tervezhetjük jövőnket sem a következő generációk, sem más tagállamok adófizetői költségére. Előbb meg kell termelni azt, amit el kívánunk osztani. Az európai integrációt pozitív projektnek tekintjük, nem olyannak, amit egy negatív képlet, a közös eladósodás köt össze. És igen, kimondjuk, hogy nem látunk mindig és mindent ugyanabból a látószögből, legyen szó háborúról, gazdasági szankciókról,

világkereskedelemről. Sőt a populizmus és a nemzet értelmezése tekintetében is erősen eltérő alapállásból vitázunk. Már ha van, aki az egyoldalú kritika, sőt gyalázkodás helyett hajlandó kiállni a vitára. Nem akarunk európai szövetségi államot, de akarjuk a sikeres és erős tagállamok sikeres és erős Unióját. Kimondjuk azt is, hogy ha Helmut Kohl öröksége érvényesül, és egyenrangú partnerként, „*Augenhöhe*”-n tárgyalunk és cselekszünk, akkor Európa meg fogja találni a megfelelő megoldásokat.

Nekünk, magyaroknak és németeknek felelősségünk, de lehetőségünk is egyben, hogy a Kelet-Nyugat viszonylatban még mindig fennálló, netán újonnan megnyíló vitákat, konfliktusokat megértsük és kihordjuk akkor is, ha netán nem, sőt nagyon nem értünk egyet, legyen szó a bevándorlás, vagy a társadalom- és családpolitika kérdéséről. Ha nem is fogadjuk el a másik álláspontját, azt tartsuk tiszteltben minden olyan esetben, amikor nem létezik olyan közös európai érték, olyan európai jogalap, olyan átruházott hatáskör, amelyre hivatkozva próbálják kikényszeríteni az EU Szerződésben nem szereplő kötelezettségek teljesítését.

A mi Európánk a sokszínűség Európája. Európa egyedülálló értéke és fennmaradásának garanciája a sokszínűsége, a kultúrák, a nyelvek gazdagsága. A német egység napja egyben az európai egység ünnepe is. Ez az „*Einheit*”, és nem az „*Einheitsbrei*” ünnepe.

Mi, magyarok különleges érzéssel viseltetünk Önök és az Önök országa iránt. Történelmileg nem tartoztunk sem a *Germanica Romana*-hoz, sem a *Germanica Slavica*-hoz. Nincs közös határunk, mégis szomszédság érzését hordozzuk magunkban. Ne adjuk fel ezt a különleges barátságot. Tudom, halványul 1989. szeptember 11. emléke. (Ez nem csak magyar vonzatú trend, hiszen 2019. júniusában a híres „*Roseinenbomberek*” még élő pilótái sem kaptak leszállási engedélyt Berlinben.) De 1989-ben mi olvastottuk újra egybe Európa megosztott egét.

Baden-Württemberg több szempontból is Európa szívében fekszik. Ha már annyiszor említettem a földrajzot, akkor egy fontos adottságra még hadd hívjam fel tisztelt figyelmüket. Az önök szép tartománya a Rajna mentén fekszik. És itt ered a Duna. Itt, Baden-Württembergben alkot egységes egész Európa két tartópillére, a „*Vater Rhein*” és a „*Mutter Donau*”.

A korona vírus elrabolt két évet az életünkből. Kérem, kerekedjenek fel, látogassanak el hozzánk! Ne hallgassanak a sajtóra, és a magyar nagykövetre is csak körültekintően. Keressék fel Magyarországot! Aktivizálják újra a testvérvárosi kapcsolatokat, az iskolai partnerségeket. Négyszáz éve innen tízezrek szálltak hajóra, lovaskocsira. Ma ez az út igen gyorsan és kényelmesen megtehető. Higgyenek a saját szemüknek. Higgyék el, megéri.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Albstadt, 2022. október 3.